

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВНЗ

У статті досліджено основні тенденції використання змішаного навчання у викладанні іноземних мов та окреслено шляхи підвищення ефективності поєднання традиційних та інноваційних технологій у іноземній підготовці студентів вишів. Змішане навчання розглядається як поєднання очно-заочного режимів взаємодії викладача і студентів, що здійснюється комбінуванням особистого спілкування з використанням сучасних комп'ютерних технологій. Простежено відмінності між дистанційним навчанням та змішаним навчанням. Визначено комбінації змішаного навчання та описані його найбільш розповсюджені моделі: модель обертання, обертання робочих зон, перевернутий клас, модель «flex», модель «самозмішування» тощо; виділено ті з них, що використовуються у навчанні іноземних мов. Наголошено на моделі обертання або ротаційній моделі, що визначається триєдністю таких компонентів, як навчання в аудиторії, електронне та автономне навчання. Схарактеризовано найбільш популярний методичний інструментарій, що може забезпечити змішане навчання іноземних мов.

Ключові слова: змішане навчання, іноземна мова, студенти, модель, методичний інструментарій.

Саєнко Н.В. Перспективы использования смешанного обучения в преподавании иностранного языка в ВУЗе. В статье исследованы основные тенденции использования смешанного обучения в преподавании иностранных языков и намечены пути повышения эффективности сочетания традиционных и инновационных технологий в иноязычной подготовке студентов вузов. Смешанное обучение рассматривается как сочетание очно-заочного режимов взаимодействия преподавателя и студентов, которое осуществляется комбинированием личного общения с использованием современных компьютерных технологий. Прослежены различия между дистанционным и смешанным обучением. Определены комбинации смешанного обучения и описаны его наиболее распространенные модели: модель вращения, вращение рабочих зон, перевернутый класс, модель «flex», модель «само смешения» и др.; обозначены те из них, которые используются в обучении иностранным языкам. Выделена модель вращения или ротационная модель, которая

определяется триединством таких компонентов, как обучение в аудитории, электронное и автономное обучение. Охарактеризован наиболее популярный методический инструментарий, который может обеспечить смешанное обучение иностранным языкам.

Ключевые слова: смешанное обучение, иностранный язык, студенты, модель, методический инструментарий.

Saienko N.V. Perspectives of foreign language blended learning at high educational institutions. The article deals with the main trends in foreign language blended learning and outlines the ways to improve the efficiency of combining traditional and innovative technologies for the university students' foreign language training. Blended learning is considered as a combination of the full-time modes of interaction between a teacher and students, which is performed by combining personal communication with using modern computer technologies. The difference between distance and blended learning has been traced. The possible combinations of blended learning have been defined and its most common models have been described: rotation model, rotation of working zones, flipped class, «flex» model, «self-blend» model, etc.; those of them which can be used in teaching foreign languages are distinguished. The rotation model which is determined by the triune of such components as classroom instruction, electronic and offline learning is singled out. The most popular methodic tools that can provide blended learning of foreign languages are described.

Key words: blended learning, foreign language, students, model, methodic tools.

Постановка проблеми. Пошук оптимальних підходів до організації навчання у ВНЗ дозволяє виділити метод змішаного навчання, який набуває все більшої популярності у всьому світі, поєднуючи форми аудиторної і позааудиторної діяльності і будучи видом комбінованого навчання, ефективність якого посилюється за рахунок використання сучасних електронних освітніх ресурсів.

Змішане навчання може бути використано для вирішення цілої низки проблем: для університетів змішані курси можуть бути частиною стратегії, завдяки якій компенсується нестача аудиторій; для викладачів це засіб засвоєння новітніх технологій і поступового переходу до дистанційного навчання; для студентів змішані курси пропонують зручності он-лайн навчання у поєднанні із соціально-навчальною взаємодією[5].

Метатренди останнього десятиліття свідчать, що світ стає все більш глобальним, люди хочуть працювати, вчитися, спілкуватися і грати, коли й де вони бажають, Інтернет стає глобальною мережею мобільного зв'язку[6]. Отже, уся освітня спільнота перебуває у пошуку шляхів ефективного та доцільного поєднання технологій, що стрімко розвиваються і якими не можна нехтувати, з традиційними засобами навчання.

Достатню популярність технології змішаного навчання набули у викладанні іноземної мови (ІМ), оскільки вони, з одного боку, дозволяють максимально продуктивно організувати час викладача і окремо взятого студента, а, з іншого боку, роблять процес вивчення мови захоплюючим і доступним, тому розробка засобів комбінування традиційних методів із сучасними Інтернет-технологіями, які вносять в освітній процес демократичність, відкритість, доступність, мобільність, елементи творчості і самовираження, виявляється актуальною.

Аналіз останніх досліджень. Метод змішаного навчання, позначений в зарубіжній методиці як «blended learning», був вперше запропонований в контексті навчання іноземної мови в 2007 р. З тих пір він перебуває в зоні пильної уваги багатьох дослідників, які розуміють, що ігнорувати технічні досягнення в області інформаційних технологій не є можливим (М. Бондарев, Л. Данькевич, М. Кондакова, Ю. Капустін, Я. Розанова, А. Трач, Б. Томлінсона ін.). Під змішаним навчанням розуміють «поєднання очно-заочного режимів взаємодії, здійснюваних або за допомогою особистого спілкування, або з використанням комп'ютера» [11, с. 11], це «модель використання розподілених інформаційно-освітніх ресурсів в очному навчанні із застосуванням елементів асинхронного і синхронного дистанційного навчання» [2, с. 4].

Дослідники визначають змішані (гібридні) курси як результат інтегрування он-лайн курсів з традиційними класними заходами у приблизному співвідношенні 30%–70% відповідно. При цьому зазначають три рівня концептуалізації гібридного навчання[9]. По-перше, це широко

використовувана форма, в якій студенти навчаються в університеті й беруть участь в асинхронних он-лайн видах діяльності. По-друге, це сформульовані рамки он-лайн-курсу, у межах яких використовують синхронні зустрічі та мережеві технології з асинхронними роботами й можливими очними зустрічами. По-третє, відбувається поєднання студентів он-лайн, коли їм доводиться взаємодіяти, будучи при цьому фізично розділеними. Тобто, змішані курси поєднують у собі елементи традиційного й он-лайн курсів та забезпечують значний обсяг навчання в Інтернеті.

Мета статті – дослідити основні тенденції використання змішаного навчання у викладанні іноземних мов та окреслити шляхи підвищення ефективності поєднання традиційних та інноваційних технологій у іншомовній підготовці студентів вишів.

Виклад основного матеріалу. Сучасний методичний інструментарій, що використовується у викладанні іноземних мов, постійно розвивається завдяки появі інноваційних технічних розробок, які знаходять застосування у тому числі і в освіті: хмарних мобільних технологій; гейміфікації; використанню відкритого контенту; персоналізації навчального середовища. На даному етапі суттєву роль починають відігравати масові відкриті дистанційні курси MOOCs (Massive Open Online Courses), які можуть залучати значну кількість студентів, що бажають засвоїти певний курс, і можуть забезпечити підвищення кваліфікації колишніх випускників вишів. Між дистанційним навчанням, яке вже досить широко використовується у практиці організації навчального процесу багатьох навчальних закладів, та змішаним навчанням є певні відмінності.

Основними елементами дистанційного курсу є система навчально-методичних матеріалів та система освітніх послуг, які різняться за своїм призначенням, а також за формою і за змістом [5]. Система навчально-методичних матеріалів за своєю формою включає: структуровані електронні інтерактивні навчальні матеріали, що розміщені у віртуальному навчальному

середовищі для організації навчання через Інтернет; друковані матеріали (навчальний посібник, опорний конспект або робочий зошит, методичні рекомендації для слухачів, методичні рекомендації для викладачів), необхідність розроблення яких визначається специфікою курсу; додаткові навчальні засоби та носії навчальної інформації (компакт-диски, відеокасети тощо).

У дистанційному форматі студент має таке ж саме навантаження, але в аудиторії він виконує тільки практичну роботу з попереднім тестуванням, яке доводить готовність студента до її виконання, уся інша діяльність виконується вдома. У змішаному навчанні студент вдома переглядає відео та читає теоретичний матеріал, в аудиторії відбувається його обговорення та виконання практичних завдань. Обговорення проблемних питань починається у форумі та завершується на семінарі, або навпаки. Активність студентів у такому форматі підвищується.

Розрізняють такі комбінації змішування[8]. *Змішування очного та дистанційного навчання:* ця форма змішаного навчання є найбільш поширеною; *змішування структурованого та неструктурованого навчання:* структуроване навчання добре налагоджене в університетській структурі, де студент забезпечується набором заздалегідь розроблених навчальних матеріалів і певною траєкторією навчання. Неструктуроване навчання відбувається через бесіди, зустрічі або навіть електронною поштою у зручному для всіх форматі; *змішування користувацького контенту та зовнішніх матеріалів:* користувацькі курси є кращими для формування технічних знань й умінь, оскільки стосуються певної галузі, продукту чи процесу, але створення користувацьких курсів для задоволення різноманітних потреб студентів у рамках наявного навчального часу та бюджету часто є складним завданням; *змішування самотійного й колаборативного навчання:* технології автоматизованого навчання створили можливості для самотійного навчання, де все знаходиться під контролем студента, але не завжди надихає й мотивує

його. Динамічне спілкування і взаємодія з викладачами й однолітками підвищує мотивацію та дозволяє глибше розібратися в навчальному матеріалі; *змішування роботи та навчання*: робота стає джерелом змісту навчання, а зміст навчання стає доступним у будь-який час, тобто поняття фізичного класу втрачає сенс, робота стає навчанням, і це постійний процес.

Програми змішаного навчання використовують одну з таких найбільш розповсюджених моделей [10]. *Модель обертання* – курс або заняття, у межах яких студенти навчаються поперемінно за встановленим графіком або на розсуд викладача з використанням різних методів навчання, принаймні, одним з яких є дистанційне навчання. Іншими методами є робота в малих групах, групові проекти, індивідуальні заняття й письмові роботи. *Обертання робочих зон* – курс або заняття, в межах яких студенти переміщуються через фіксовані відрізки часу між різними середовищами навчання, де, принаймні, одне з них – це дистанційне навчання. Інші середовища передбачають роботу в малих групах, групові проекти, індивідуальні заняття та завдання. *Перевернутий клас* – курс або заняття, коли студенти дистанційно вивчають теоретичний матеріал замість традиційного домашнього завдання, а потім в аудиторії виконують практичну роботу. *Індивідуальне обертання* – курс або заняття, коли кожен студент має індивідуальний графік роботи. *Гнучка модель «Flex»* – курс, коли дистанційне навчання є основним з деякими очними зустрічами. Студенти працюють за індивідуальним графіком з використанням різних методів навчання. Викладач супроводжує кожного студента дистанційно для відпрацювання складних тем, він організовує очні консультації з нечисленними групами або індивідуально. *Модель «самозмішування»* є традиційною для вищих навчальних закладів США. Студенти самостійно обирають додаткові до нормативної освіти курси. *Модель «автономна група»* використовується в тому випадку, коли студенти в групі сильно різняться за своїми психологічними особливостями, рівнем мотивації, сформованості ІТ-компетентності тощо. У цьому випадку група ділиться на підгрупи, в одній з яких основне навчання

ведеться в режимі он-лайн, а особиста взаємодія з викладачем використовується для консультування, групового або індивідуального.

Для реалізації методу змішаного навчання іноземних мов дослідники радять керуватися такими принципами [1, с.42]: принцип доцільності, адекватності розподілу навчальної діяльності, цілісності освітнього процесу, автономності, елективності, інтерактивності. Я. Розанова вважає за необхідне додати до цього переліку такі принципи, як регламентність (контроль виконання завдань, чітке планування навчальної діяльності відповідно до регламенту); модульна організація матеріалу, продумана архітектура навчання (що забезпечить систематичність і зв'язаність навчального процесу в цілому); доступність технічних засобів навчання (вільний доступ до технічного оснащення та до мережі); недопущення перевантажень, тобто необхідність врахування обсягу навчальної інформації та інтенсивності роботи студентів з комп'ютером [4].

У викладанні іноземних мов можна використовувати такі моделі змішаного навчання [3]: модель *«face-to-face»* – «віч-на-віч», де переважає традиційна аудиторна форма роботи, електронне навчання використовується в якості доповнення, фрагментарно під час занять; уже згадані вище модель *«обертання»* (або *«rotation»* – «ротаційна»), коли навчальний час по черзі розподіляється між індивідуальним електронним навчанням і навчанням в аудиторії, і модель *«flex»* – «гнучкий», при якій велика частина навчальної програми освоюється в умовах електронного навчання; модель *«onlineLab»* – «он-лайн-лабораторія», коли дисципліна освоюється в умовах електронного навчання, але організованого на базі навчального закладу, наприклад, в комп'ютерних класах з присутністю викладача; вже згадана модель *«self-blend»* («самозмішування») передбачає самостійний вибір додаткових до основної освіти курсів, наприклад, відкриті, безкоштовні он-лайн-курси MOOCs, у яких навчальний контент може доставлятися освітніми установами з різних країн світу; модель *«onlinedriver»* – «он-лайн-користувач», коли в

основному освоєння дисципліни здійснюється за допомогою електронних ресурсів інформаційно-освітнього середовища. Очна взаємодія з викладачем відбувається періодично, в режимі консультацій.

Найбільш ефективною для навчання іноземних мов є модель обертання або ротаційна модель [4], де відбувається почергове освоєння модулів навчальної дисципліни, зміна «очного» і «заочного» режимів навчання і взаємодії, що виражається в триєдності таких його компонентів, як навчання в аудиторії, електронне та автономне навчання. При використанні ротаційної моделі мету навчання можна сформулювати як підвищення ефективності навчання за рахунок перерозподілу часу на поставку і освоєння навчального контенту. Подібна «порційна» подача матеріалу робить можливим максимально охопити зміст навчання в задані терміни, розподіливши види діяльності на занятті (в аудиторії) і за її межами, врахувати індивідуальні особливості студентів (темп, ритм освоєння навчального матеріалу) і їх освітні потреби.

Далі схарактеризуємо найбільш популярний інструментарій, що може забезпечити змішане навчання ІМ [7].

Відеоконференції пов'язують певний клас з іншими класами по всьому світу. Вони дають можливість студентам спілкуватися тією ж самою мовою та ділитися культурним досвідом. Технологія Skype надає можливість використання «живої мови», робить спілкування менш формальним.

Сьогоднішні студенти здатні самостійно розробляти контент для найрізноманітніших цілей, наприклад, блоги, форуми і вікі (асинхронні інструменти). За своєю суттю блог є інтернет-журналом, який може бути використаний викладачами для публікації інформації про курс. Іншою популярною он-лайн платформою, що активно використовується студентами і викладачами, є вікі, які можуть бути створені і відредаговані користувачами легко і без будь-яких знань веб-дизайну. Вікі схожі на блог у тому, що вони дозволяють швидко і легко публікувати необхідні матеріали, але є більш

гнучкими за своєю структурою, що можна використовувати для роботи над, наприклад, проектами.

Популярністю користуються так звані підкасти, тобто аудіо або відео файли, які транслюються через Інтернет і можуть бути завантажені і прослухані на комп'ютері або мобільному пристрої.

Фото альбоми, що розмовляють, успішно використовуються для створення будь-яких текстів, що супроводжуються усною розповіддю. Фотографії і текст можуть бути вставлені в кожен сторінку альбому, і користувач може згодом записати відповідне оповідання.

Цифрові ігри набувають усе більшої популярності у навчальному процесі, тому що вони, як правило, включають в себе елементи вирішення проблем, сприяють співпраці студентів. Багато он-лайн ігор легко доступні в Інтернеті і є безкоштовними.

Навчання мови з використанням мобільних пристроїв (Mobile Assisted Language Learning) є одним з найперспективніших видів технологій, особливо в даний час, коли мобільний телефон перетворився з простого голосового пристрою в зручний інструмент мультимедійних комунікацій, здатний до завантаження та відтворення різноманітних матеріалів, призначених, у тому числі, й для вивчення мови.

Висновки. Отже, змішане навчання іноземних мов як поєднання традиційних засобів навчання з інформаційними технологіями, що стрімко розвиваються, є беззаперечним трендом останніх років. Проте комбінування різних способів подачі навчального матеріалу з метою підвищення ефективності іншомовної підготовки вимагає значних зусиль методистів у галузі викладання мов задляк переосмислення навчального контенту, так і реорганізації усього навчального процесу. Для того щоб максимально ефективно реалізувати метод змішаного навчання на практиці, викладачеві необхідно ретельно спланувати технологію використання даного методу, а також проаналізувати технічні можливості цільової аудиторії, ступінь

технологічної грамотності і вміння роботи з ІТ, рівень володіння ІМ. Необхідно також врахувати кількість годин, відведених на самостійну роботу студента, в рамках якої буде використовуватися електронний блок курсу.

Однак цими світовими освітніми тенденціями не тільки не можна нехтувати, а й треба активно включатися у пошук найбільш доцільних й ефективних засобів навчання іноземних мов, що є вкрай актуальним для країни, яка прагне стати рівноправним членом європейського співтовариства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондарев М. Г. Принципы смешанного обучения английскому языку для специальных целей [Текст] / М. Г. Бондарев, А.С. Трач // Известия ЮФУ. Технические науки. – 2013. – № 10. – С. 42–47.
2. Капустин Ю.И. Педагогические и организационные условия эффективного сочетания очного обучения и применения технологии дистанционного образования [Текст]: автореф. дис. ... д-ра пед. наук / Ю.И. Капустин. – М., 2007. – 40 с.
3. Кондакова М. Л. Смешанное обучение: ведущие образовательные технологии современности [Текст] / М. Л. Кондакова, Е. В. Латыпова // Вестник образования. – 2013. – № 9 (2759). – С. 54–64.
4. Розанова Я.В. Технология ротационной модели метода смешанного обучения в неязыковом вузе / Я.В. Розанова // «MagisterDixit» – научно-педагогический журнал Восточной Сибири. – 2014 – №2 (14). – С. 70–76.
5. Теорія та практика змішаного навчання : монографія / В.М. Кухаренко, С.М. Березенська, К.Л. Бугайчук, Н.Ю. Олійник, Т.О. Олійник, О.В. Рибалко, Н.Г. Сиротенко, А.Л. Столяревська; за ред. В.М. Кухаренка. – Харків: «Міськдрук», НТУ «ХПІ», 2016. – 284 с.
6. DeSantis N. NewMediaConsortiumNames. 10 Top Metatrends «Shaping Educational Technology». The Chronicle of High Education, March 10, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://chronicle.com/blogs/wiredcampus/new-media-consortium-names-10-top-metatrends-shaping-educational-technology/35234>.
7. Innovations in learning technologies for English language teaching / Ed. G. Motteram. – British Council, 2013. – 197 p.
8. Majumdar A. Blended Learning: Different combinations that work / Majumdar A. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gc-solutions.net/blog/blended-learning-different-combinations-that-work/>.

9. McGeeP. BlendedCourseDesign:ASynthesisofBestPractices / McGeeP., ReisA. // Journal of Asynchronous Learning Networks. –2012. –Volume 16. – Issue 4. – P. 7–22.

10. MichaelB. BlendedLearningDefinitions/ MichaelB. [Электронный ресурс]. – Режим доступа:<http://www.christenseninstitute.org/blended-learning-definitions-and-models>.

11. Tomlinson B. Blended Learning in English Language Teaching: Course Design and Implementation [Text] / B. Tomlinson, C. Whittaker. – British Council, 2013. – 258 p.